

Скоромний Я. І. Притягнення судді до юридичної відповідальності: типологічний аналіз у країнах Європейського Союзу і процедурні аспекти в Україні. *Актуальні наукові і прикладні проблеми сучасності: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 10.12.2020 р.).* Львів: Львівський університет бізнесу та права, Львівський професійний коледж готельно туристичного та ресторанного сервісу, Východoeurópska agentúra pre rozvoj p.o. (Словаччина), 2020.

Скоромний Ярослав Ігорович

кандидат юридичних наук,

викладач кафедри судоустрою, прокуратури та адвокатури,

Львівський університет бізнесу та права

<http://orcid.org/0000-0002-4067-710X>

ПРИТЯГНЕННЯ СУДДІ ДО ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ТИПОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ І ПРОЦЕДУРНІ АСПЕКТИ В УКРАЇНІ

На основі результатів досліджень (щодо притягнення судді до юридичної відповідальності на основі типологічного аналізу у країнах Європейського Союзу і процедурних аспектів в Україні), представлених у працях автора [1–3], можна зробити такі висновки і запропонувати рекомендації теоретичного та практичного характеру:

1. Аналіз відповідальності суддів у країнах Європейського Союзу (далі – ЄС), а також результати дослідження таких основних нормативно-правових документів у цьому напрямі, як Рекомендація CM/Rec (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи (далі – КМРС) державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов’язки (ухваленої КМРС 17.11.2010 р. на 1098 засіданні заступників міністрів) та Міжнародний документ Ради Європи “Європейська хартія про закон “Про статус суддів” (прийнятий в Лісабоні 10.07.1998 р.), доводять, що характерними видами юридичної відповідальності суддів для Франції, Німеччини, Литви та Португалії є такі: а) кримінальна; б) цивільна; в) дисциплінарна. В Німеччині і Литві притаманна конституційна відповідальність, лише Литві – є адміністративною. У Португалії та Німеччині існує і застосовується такий підвид кримінальної відповідальності судді, як юридична відповідальність за порушення порядку,

визначеному законом. Сьогодні Естонія, Італія, Латвія та Польща проводять системні судово-правові реформи з метою реального забезпечення прав і свобод громадян, що вироблені на засадах європейської судової практики та світової науки.

2. У кожній окремій країні світу притягнення суддів до юридичної відповідальності має певні та водночас різні особливості, що зумовлені традицією, історичним розвитком, специфікою політичних систем та державного механізму. Країни ЄС за специфікою притягнення суддів до юридичної відповідальності класифікуються на країни романо-германського права та країни англо-саксонського права. У країнах англо-саксонського права відсутні є принципи деталізації основних підстав притягнення суддів до юридичної відповідальності. Романо-германські країни характеризуються досить високим рівнем класифікації за вчинення суддями дисциплінарних проступків, а також певним (особливим) алгоритмом здійснення дисциплінарних проваджень. Притягнення судді (суддів) до дисциплінарної відповідальності у країнах ЄС, насамперед, є тим механізмом контролю, який дає всі необхідні можливості для ефективного і оперативного виявлення правопорушень, які вчиняються суддями. В усіх країнах-членах ЄС випадки притягнення суддів до кримінальної відповідальності є нечастими і носять, як правило, особливий розголос у суспільстві із встановленням досить негативної позиції (реакції) до таких діянь, в тому числі і з боку суддів. В основі суддівського імунітету лежить юридична недоторканність судді, передбаченої спеціальним законом, яка визначає його як головного представника судової влади. Цивільна відповідальність суддів у країнах ЄС у відповідності до наявності цивільно-правового імунітету суддів поділяється на юридичну відповідальність суддів, цивільно-правовий імунітет якої є обмеженим, та юридичну відповідальність суддів, цивільно-правовий імунітет якої є абсолютним.

3. Досвід країн ЄС у напрямі притягнення суддів до юридичної відповідальності сьогодні враховується досить часто і активно використовується багатьма іншими країнами світу, і це необхідно врахувати у судовій практиці України, зокрема – рекомендуємо у законодавстві України врахувати наявний досвід Німеччини щодо застосування дисциплінарної відповідальності суддів у відставці. Це, враховуючи проблеми теорії та практики у цьому напрямі, дозволить певною мірою знівелювати (у майбутньому) певні зловживання суддями своїм статусом, а також сприятиме відновленню рівня довіри і поваги до судової влади з боку суспільства.

4. Дослідження Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р., ратифікованої Законом України від 17.07.1997 р. № 475/97/-ВР (із змінами та доповненнями), а також аналіз реалізації Закону України “Про відновлення довіри до судової влади в Україні” від 08.04.2014 р. № 1188-VII (із змінами та доповненнями), Закону України “Про очищення влади” від 16.09.2014 р. № 1682-VII (із змінами та доповненнями), Постанови Кабінету Міністрів України “Деякі питання реалізації Закону України “Про очищення влади” від 16.10.2014 р. № 563 та Наказу Міністерства юстиції України “Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр осіб, щодо яких

застосовано положення Закону України “Про очищення влади” від 16.10.2014 р. № 1704/5 щодо суддів, доводить, що модель люстраційних заходів в Україні поєднує елементи адміністративно-правових і кримінально-правових санкцій.

5. Люстрація судді в Україні: а) має особливий (досить специфічний) характер, оскільки включає у собі елементи його правової та політичної відповідальності, поєднують; б) є способом відновлення рівня довіри і поваги до судової влади з боку громадян, особливо за умов соціальної нестабільності, з метою задоволення запиту суспільства. А також – виконує функцію захисту демократії (демократичних цінностей); в) певною мірою сприяє розвитку (зміцненню і підвищенню рівня) авторитетності суду (судді) тощо. Сьогодні потрібно також підвищити відповідальність з боку суспільства за неповагу до суду (судді) в Україні.

6. Люстраційна перевірка (люстрація) дій і/або бездіяльності суддів (кожного окремого судді) в Україні, яка передбачена українським законодавством, носить субсидіарний характер, оскільки за наслідками поданої перевірки (люстрації) до суддів (як носіїв судово-владних повноважень) можуть бути застосовані певні (визначені законодавством України) заходи юридичної відповідальності загального характеру. Люстрація (або очищення влади) є виключним видом юридичної відповідальності, яка вичерпує свою дію в часі за фактом втрати чинності (скасування) тих законів, які її (тобто люстрацію) запроваджують.

7. Для забезпечення легітимності процедури люстраційних заходів (люстрації, очищення влади) необхідно врахувати принципи інституту юридичної відповідальності суддів, а також гарантії належної правової процедури. Люстрація суддів в Україні, враховуючи п. 10 Постанови Пленуму Верховного Суду України “Про незалежність судової влади” від 13.06.2007 р. № 8, має також виключати позапроцесуальний перегляд судових рішень, який суперечить чинній Конституції України.

8. Виходячи з виокремлення і аналізу основних підходів (концептуальних), що стосуються питань про співвідношення видів юридичної відповідальності суддів (судді) і застосування до них (нього) певних санкцій за одночасне порушення окремих норм декількох (або різних) галузей права, що інколи характеризує множинність правопорушень суддів (судді), можна стверджувати, що види множинності правопорушень, які вчинили судді, доцільно поділити на такі 3-ві основні групи, а саме: перша (1) група – коли суддя (судді) своїм протиправним діянням (дією, бездіяльністю) порушив (порушили) одночасно окремі норми декількох галузей права і до нього (них) застосовуються одночасно певні (конкретні й різні) визначені заходи декількох різних видів юридичної відповідальності; друга (2) група – коли суддя (судді) здійснив (здійснили) декілька (різних) протиправних діянь, які за сутністю і сукупністю структурних складових (або елементів) кваліфікуються за однією (визначеною, конкретною) підставою юридичної відповідальності; третя (3) група – поєднує у собі комбінацію першої (1) групи і другої (2) групи.

9. Необхідно встановити чітку заборону на притягнення суддів (судді) в Україні за

одне і те саме певне протиправне діяння (конкретне правопорушення) в таких рамках, як:
а) одного виду провадження (дисциплінарного; адміністративного чи кримінального);
б) адміністративного та кримінального проваджень; в) будь-якого виду юридичної відповідальності після застосування конкретних заходів, які передбачені законодавством України у сфері люстрації (очищення влади).

10. Якщо проти певного судді ведеться конкретне провадження у справі про адміністративне правопорушення або кримінальне провадження, в яких предметом є ті самі неправомірні діяння судді, що на даний час оспорується у дисциплінарному провадженні, то орган дисциплінарної влади не може притягати цього суддю до певної дисциплінарної відповідальності за це правопорушення до того моменту, коли не буде винесено остаточного рішення у кримінальному або адміністративному провадженні. На цей час таке дисциплінарне провадження проти поданого судді має в обов'язковому порядку призупинятися.

11. Застосування до суддів певного стягнення (адміністративного) є підставою для притягнення їх до дисциплінарної відповідальності у тих випадках, які визначені Законом України “Про судоустрій і статус суддів” від 02.06.2016 р. № 1402-VIII (із змінами та доповненнями).

12. Притягнення до юридичної відповідальності судді, враховуючи рішення та практику застосування Європейського суду з прав людини, повинно ґрунтуватися виключно: а) за умови остаточної доведеності вини судді; б) в межах та порядку визначеної процедури притягнення судді до юридичної відповідальності (дисциплінарної, цивільно-правової кримінальної), і відповідно до чинного законодавства України [1–3].

Список використаних джерел:

1. Скоромний Я. І. Типологічний аналіз юридичної відповідальності суддів у країнах Європейського Союзу. *Право.ua: науково-практичний журнал*. 2018. № 1. С. 212–220. URL: <http://pravo.unesco-socio.in.ua/>.

2. Skoromnyy Y., Skrynkovskyy R. *Lustration as a Particular Procedure for Bringing a Judge to Justice in Ukraine [Люстрація як спеціальна процедура притягнення судді до юридичної відповідальності в Україні]*. *Path of Science*. 2020. Vol. 6, No. 11. P. 1001–1009 [Slovak Republic] (in Ukr.). doi: <http://dx.doi.org/10.22178/pos.64-1>.

3. Скоромний Я. І. Питання співвідношення видів юридичної відповідальності судді: матеріальні і процедурні аспекти. *Право.ua: науково-практичний журнал*. 2018. № 2. С. 192–200. URL: <http://pravo.unesco-socio.in.ua/>.